

DETERMINAREA INDICELUI DE REFRAȚIE PRIN METODA CHAULNES

1. Scopul lucrării

Lucrarea prezintă metoda Chaulnes de determinare a indicelui de refracție pentru materiale solide optic transparente.

2. Teoria lucrării

Indicele de refracție absolut care caracterizează mediile din punct de vedere optic, se definește ca raportul dintre viteza luminii în vid (c) și viteza luminii în mediul respectiv (v):

$$n = \frac{c}{v} \quad (1)$$

Indicele de refracție relativ a două medii se definește ca raportul dintre indicii de refracție absoluți ai celor două medii:

$$n_{21} = \frac{n_2}{n_1} \quad (2)$$

ordinea indicilor (2-1) arătând că este vorba despre indicele de refracție al celui de al doilea mediu față de primul. Avem evident:

$$n_{12} = \frac{1}{n_{21}}. \quad (3)$$

Metoda lui Chaulnes pentru determinarea indicelui de refracție al unui solid transparent, are la bază fenomenul de refracție. Acest fenomen constă în schimbarea direcției de propagare a unei raze de lumină la suprafața de separare a două medii transparente. Legea a doua a lui Snellius referitoare la acest fenomen spune că: raportul dintre sinusul unghiului de incidentă și sinusul unghiului de refracție este o mărime constantă pentru perechea celor două medii, egală cu indicele de refracție relativ definit mai sus:

$$\frac{\sin i}{\sin r} = n_{21} \quad (4)$$

Pentru determinarea indicelui de refracție prin metoda Chaulnes să considerăm o lamă (placă) transparentă (fig. 1), cu fețe plan-paralele, de grosime e , un obiect luminos A și un observator. O rază plecată din A suferă refracție în punctul B , astfel încât punctul A va fi văzut de către observator în punctul A' .

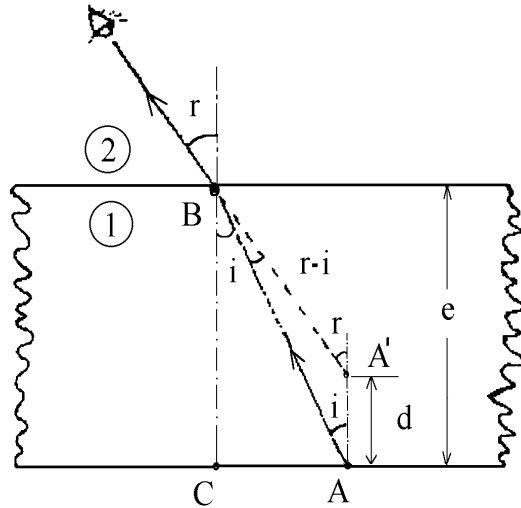

Fig. 1

Aplicăm teorema sinusurilor în triunghiul ABA' :

$$\frac{AA'}{\sin(r-i)} = \frac{AB}{\sin(180^\circ - r)} \quad (5)$$

Însă, din triunghiul dreptunghic ABC :

$$AB = \frac{BC}{\cos i} = \frac{e}{\cos i} \quad (6)$$

Înlocuind în (5) pe $AA'=d$, pe AB din formula (6) și pe $\sin(180^\circ - r) = \sin r$, se obține:

$$\frac{d}{\sin(r-i)} = \frac{e}{\sin r \cos i}$$

sau

$$\frac{d}{e} = \frac{\sin r \cos i - \sin i \cos r}{\sin r \cos i} = 1 - \frac{\sin i \cos r}{\sin r \cos i} \quad (7)$$

În condițiile experienței noastre razele de lumină vin practic normal, adică: $i \cong r \cong 0$, $\cos i \cong \cos r \cong 1$ și ținând seama de legea refracției, relația (7) devine:

$$\frac{d}{e} = 1 - \frac{\sin i}{\sin r} = 1 - n_{21} \Rightarrow n_{21} = 1 - \frac{d}{e} = \frac{e-d}{e} \quad (8)$$

Aici n_{21} este indicele de refracție al aerului față de materialul lamei. Pe noi ne interesează însă indicele de refracție al lamei față de aer n_{12} , notat pe scurt cu n . Dar

$n_{21} = \frac{1}{n_{12}}$, deci relația (8) devine:

$$n = \frac{e}{e-d}. \quad (9)$$

3. Dispozitivul experimental

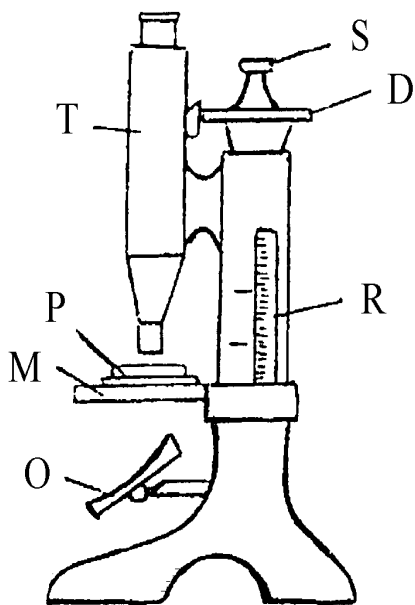

Fig. 2.

Pentru măsurarea mărimilor e și d se folosește microscopul din figura 2. Tubul microscopului T poate fi ridicat sau coborât cu ajutorul șurubului micrometric S al cărui pas este de un milimetru.

Deplasarea se citește cu ajutorul rigletei R și a discului D împărțit în 200 diviziuni (deci precizia este $1/200 \text{ mm} = 0,005 \text{ mm}$). Există un reper (semn) pe marginea discului și două repere în fața rigletei (oricare din ele poate fi utilizat). Oglinda O servește la iluminarea plăcilor P așezate pe platina (măsuța) M a microscopului.

4. Modul de lucru

Pe platina microscopului se așează o plăcuță transparentă, pe suprafața căreia a fost făcut un semn cu cerneală (fig. 3a); acest semn corespunde obiectului luminos A din fig. 1. Se pune la punct semnul de pe placă (să se vadă clar), se notează cota h_0 citită atât pe rigletă cât și pe tambur.

Exemplu de citire: pe rigletă un reper este la 8 mm și 9 mm. Reținem valoarea de 8 mm și pentru a citi fracțiunea de milimetru citim și diviziunea pe un disc; de exemplu reperul său se află la diviziunea 135. Înmulțim $135 \times 0,005 = 0,675 \text{ mm}$ și adăugăm această valoare la valoarea obținută la citirea rigletei, deci se obține $h_0 = 8,675 \text{ mm}$.

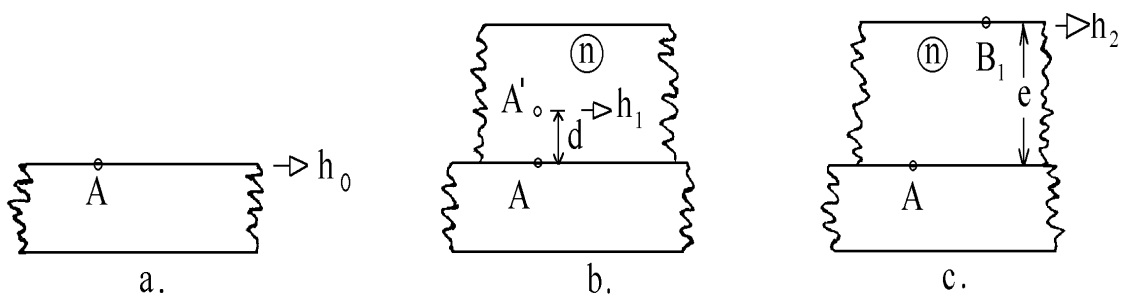

Fig. 3

Peste prima placă se pune o a doua placă, al cărei indice de refracție urmează să îl determinăm. Privind prin microscop imaginea semnului A se deplasează în A' (fig. 3b), astfel că pentru a vedea clar imaginea semnului de cerneală A trebuie să ridicăm tubul T al microscopului. Notăm cota h_1 a acestei imagini, corespunzătoare punctului A' din fig. 1. Deplasarea d va fi:

$$d = h_1 - h_0 \quad (10)$$

Pentru a găsi grosimea e a plăcii, vom face pe fața ei superioară un semn de cerneală B_1 , vezi (fig. 3c), a cărui cotă o vom nota cu h_2 ; evident

$$e = h_2 - h_0 \quad (11)$$

și deci, folosind relația (9) indicele de refracție va fi:

$$n = \frac{e}{e-d} = \frac{h_2 - h_0}{h_2 - h_0 - (h_1 - h_0)} = \frac{h_2 - h_0}{h_2 - h_1} \quad (12)$$

Se fac zece determinări pentru o lamă de sticlă și zece determinări pentru o lamă de plexiglas. Rezultatele măsurătorilor se trec într-un tabelul alăturat.

5. Prelucrarea datelor experimentale

Se calculează valorile medii $\bar{h}_0, \bar{h}_1, \bar{h}_2$; apoi se va calcula valoarea medie $\bar{n}$ a indicelui de refracție și abaterea standard $\sigma_{\bar{n}}$ aplicându-se legea propagării erorilor (pentru mărimi determinate prin calcul).

$$\bar{n} = n(\bar{h}_0, \bar{h}_1, \bar{h}_2) ; \quad (13)$$

unde

$$\bar{h}_0 = \frac{\sum_{i=1}^N h_{0i}}{N} ; \quad (14)$$

$\bar{h}_1, \bar{h}_2$ se calculează în același mod

unde

$$\sigma_{\bar{h}_0} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^N (h_{0i} - \bar{h}_0)^2}{N(N-1)}} ; \quad (15)$$

în același mod se calculează și $\sigma_{\bar{h}_1}, \sigma_{\bar{h}_2}$.

$$\begin{aligned} \sigma_{\bar{n}}^2 &= \left(\frac{\partial n}{\partial h_0} \right)_{\bar{h}_0, \bar{h}_1, \bar{h}_2}^2 \sigma_{\bar{h}_0}^2 + \left(\frac{\partial n}{\partial h_1} \right)_{\bar{h}_0, \bar{h}_1, \bar{h}_2}^2 \sigma_{\bar{h}_1}^2 + \\ &+ \left(\frac{\partial n}{\partial h_2} \right)_{\bar{h}_0, \bar{h}_1, \bar{h}_2}^2 \sigma_{\bar{h}_2}^2 \end{aligned}$$

Tabel rezultate

Nr. crt.	h_0	$\bar{h}_0$	$\sigma_{\bar{h}_0}$	h_1	$\bar{h}_1$	$\sigma_{\bar{h}_1}$	h_2	$\bar{h}_2$	$\sigma_{\bar{h}_2}$	$\bar{n}$	$\sigma_{\bar{n}}$
1											
2											
3											
4											
5											
6											
7											
8											
9											
10											